

**НАРОДНАТА МЕМОРИЈА ЗА ЕГЕЈСКИОТ ДЕЛ НА
МАКЕДОНИЈА НИЗ ДИСКУРСОТ НА КНИГАТА *ЃОРЃИ
ДОНЕВСКИ – ДОАЈЕН ВО ЗАЧУВУВАЊЕТО НА ФОЛКЛОРНОТО
ТВОРЕШТВО ОД ЕГЕЈСКА МАКЕДОНИЈА* (ТОМ 1, СКОПЈЕ,
2022) ОД НАТАША ДИДЕНКО**

Билјана Ристовска-Јосифовска
Институт за национална историја, Скопје
Датум на прием: 3.7.2025

Историјата е конструкција затемелена врз историските личности, настани и процеси, чиешто проучување преку пишани и усмени извори, всушност, значи нивна историска реконструкција, додека народната меморија придонесува кон продолжување на сеќавањето за минатото на народот и на поука од него. Во тој контекст, претставувањето на личноста на Ѓорѓи Доневски (1934 – 2011) е значајно за научното затврдување не само на неговата богата животна приказна, туку и за истакнување на драмата на иселувањето на Егејска Македонија, како сè уште болна, но, по малку, потисната национална тема. Монографијата *Ѓорѓи Доневски – доајен во зачувувањето на фолклорното творештво од Егејска Македонија* (Скопје, 2022), од проф. д-р Наташа Диденко, се осврнува имено на оваа историска личност. За неговата големина како човек и творец, авторката се изразила преку цитатот од Гоце Делчев: „Кураж и силна вера во себеси – тоа е силата што ги дава сите успеси“.

Животот и делото на Ѓорѓи Доневски, во книгата, се раскажани низ неколку одделни глави, посветени на разни аспекти. Во првата глава, авторката се задржува на почетоците во родното село Бапчор, во Егејска Македонија, кое денес е во границите на Грција, како резултат на поделбата на етнографската целина Македонија, со Букурешкиот мировен договор од 1913 година (историски настан, кој го изменува текот на развитокот на македонскиот народ). Во тој контекст и биографијата на Доневски била суштински детерминирана од политиката на организираната асимилација и протерувањето на Македонците. Книгата прави историски осврт на политичките настани, поврзани со склучувањето на договорот во Варкиза (1945) и со преземањето на власта во Грција од страна на десните сили, што силно се одразило врз македонскиот народ преку политичкиот терор. Посебен проблем е преименувањето на македонските населени места, при што името на селото Бапчор било променето во Пименикон (во превод: сточарска населба). Токму за родното село Доневски оставил значајни податоци во неговата публикација *Бапчор* (Скопје, 1997).

Прогласот на Привремената Демократска влада на Грција (4 март 1948) предвидува евакуација на децата до 14-годишна возраст од егејскиот дел на Македонија и од Грција, во источноевропските земји. Животот на Донеvски во текот на Граѓанската војна, образованието и активизмот зависеле од политичкиот терор, како причина за прогонот. Егзодусот на Македонците не го одминал ниту семејството на Донеvски, па неговите родители биле евакуирани во Полска, двете сестри – во Романија, а двајцата браќа – во Русија. Своите младешки години тој ги поминал во Цриквеница (во Социјалистичка Република Хрватска), во специјалниот дом за македонските деца бегалци, а потоа бил испратен во Самобор, каде што го изучил автомеханичарскиот занает. По доселувањето во Скопје, се вклучил во општествено-политичкиот и во спортскиот живот, а по завршувањето на Средното медицинско училиште за санитарни техничари бил вработен во Околинскиот хигиенски завод и станал активен во младинската и во други општествено-политички организации. Во приватниот живот, тој се оженил со Доста Делјанова од селото Бапчор, со која имаат две ќерки.

Она што го дефинира историскиот профил на Ѓорѓи Донеvски е неговата работа на откривање, зачувување и афирмација на духовното наследство од егејскиот дел на Македонија. Посебна глава од книгата е посветена, имено, на неговата собирачко-издавачка дејност – како: откривач, собирач, проучувач и запишувач на вокалното фолклорно творештво. Со оваа активност тој започнал во 1970 година, во Институтот за фолклор. Според сведочењето на Бужаровски, тогашниот директор Блаже Ристовски му рекол: „(...) Дајте му на ова момче еден магнетофон, ќе направи голема работа. Ќе собира податоци од Егејскиот дел на Македонија (...).“ (Диденко 2022: 35). И, навистина, собирачкиот опус на Донеvски станал богат и од непроценлива важност. Но, тој се пројавил и како автор на збирката со народни песни од Егејска Македонија – *Сокол ми лејѝа високо*, која, Диденко ја оценува како „траен запис за неговата самопрегорна работа и посветеност“, во која за прв пат се објавуваат оригинални фолклористички материјали од неговиот роден крај.

Приказната за делото на Донеvски продолжува во третата глава, посветена на неговата улога во формирањето на женските вокални групи од Егејска Македонија, каде што наоѓаме значајни податоци за историјата на формирањето на културно-уметнички друштва на Македонки, доселени во тогашната Социјалистичка Република Македонија. Тој е основоположник на женската вокална група „Бапчорки“ (афирматор на духовното наследство на историското село Бапчор). Улогата на Донеvски, како организатор на женски вокални групи, продолжува и со иницијативите за формирање на: „Воденки“, „Мегленки“ и „Сирма“. Со формирањето на женските вокални групи,

тој го поттикнувал процесот за афирмација на духовното наследство од Егејска Македонија, а самите тие се здобиле со голема популарност во Социјалистичка Република Македонија и денеска нивната активност претставува сведоштво за македонскиот идентитет.

Четвртата глава од книгата се осврнува на организаторските способности и вештини на Донеvски во функција за зачувување и афирмација на фолклорното творештво од егејскиот дел на Македонија. Во таа смисла е важна неговата улога во основањето и во раководењето (како прв претседател) на Културно-уметничкото друштво „Гоце Делчев“ – Скопје (1971 – 1984) и како организатор на манифестацијата „Песна за Гоце“ (1972 – 1984 година). Со придонесот на Донеvски во музичките културно-уметнички организации и манифестации, Диденко смета дека „тој оставил неизбришлива и исклучително вредна трага во културната меморија на македонскиот народ“. Што се однесува, пак, за именувањето на овие организации со името на националниот херој Гоце Делчев, целта била да се истакне неговото потекло од Кукуш во егејскиот дел на Македонија (како што велел: „за да се знае дека е од Кукуш“). Во суштина и ова негово дејствување е одраз и е поттикнато од егзодусот на Македонците од Егејска Македонија.

Последната глава „Вечни и незаборавни спомени за ликот и делото на Ѓорѓи Донеvски“ е посветена на искажувањата за него, кои не само што го паметат како човек, туку го доживуваат и како борец за македонскиот народ. Меѓу другите, оставаат силен впечаток зборовите од говорот на Мишо Китаноски, со кој се простил од својот долгогодишен другар, пријател и соработник: „Ако не постоеше ти Ѓорѓи Донеvски, што сега те испраќаме на оној свет требаше да те измислиме заради Македонија, заради сите Македонци во нејзе, а најмногу за прогонетите Македонци од твојот Егејски дел на Македонија, окупиран од Грција. ...“ (Диденко 2022: 148).

Монографијата *Ѓорѓи Донеvски – доајен во зачувувањето на фолклорното творештво од Егејска Македонија*, напишана врз нови документи, фотографии и сеќавања, но и врз основа на постоечките извори и научни трудови, претставува значаен придонес кон истражувањата на личностите од егејскиот дел на Македонија: нивната преселба, судбината и животниот опус. Преку ликот и делото на Ѓорѓи Донеvски, авторката проф. д-р Наташа Диденко успеала да ја проследи историјата на разните вокални групи, културно-уметничките друштва и манифестациите, а истовремено накратко да ја раскаже и приказната за раселувањето на Македонците од егејскиот дел на Македонија.

**PEOPLE'S MEMORY ON THE AEGEAN PART OF MACEDONIA
THROUGH THE DISCOURSE OF THE BOOK *ЃОРЃИ ДОНЕВСКИ – А
ДОЈЕН IN THE PRESERVATION OF FOLKLORE CREATION FROM
AEGEAN MACEDONIA* (VOLUME 1, SKOPJE, 2022) BY NATAŠA
DIDENKO**

Biljana Ristovska-Josifovska
Institute for National History, Skopje

Summary

The monograph *Ѓорѓи Donevski – a Doyen in the Preservation of Folklore Creation from Aegean Macedonia* (Skopje, 2022), by professor Nataša Didenko, presents the personality of Donevski (1934 – 2011), his life and creation, and at the same time the drama of the exodus of Macedonians from Aegean Macedonia, as a still painful national topic.